

DEMOKRATI I ØST

Demokratiet har slået rod, men er endnu ikke modent efter ti øst-landes årti i EU. Side 3

HJERNEFLUGT

Veluddannede unge i øst rejser ud og kommer ikke tilbage. Læs om konsekvenserne. Side 4

LANDBRUG

EU's landbrugsstøtte er populær i Østeuropa. Det blokerer for nødvendige reformer. Side 10

"REND OG HOP"

Interview med Søren Søndergaard, der ikke synes man skal finde sig i hvad som helst. Side 12

ÅRGANG 41 – NR. 1274 – AUGUST 2014

PRIS 29,50 KR.

NOTAT

– magasin om demokrati og Europa

EU's største satsning
Analyse side 6

Hvad fik Østeuropa
ud af EU-medlemskabet?

TEMA: ØSTEUROPA - 10 ÅR I EU

Leder:

Østudvidelsen i bakspejlet

I år kan EU fejre 10 års-jubilæet for den største udvidelse i fællesskabets historie. Ti nye lande: Estland, Letland, Litauen, Polen, Tjekkiet, Slovakiet, Slovenien, Ungarn, Malta og Cypern blev i 2004 lukket indenfor i klubben efter en lang og hård forhandlingsproces. Siden er EU vokset endnu mere med Rumæniens og Bulgariens tiltræden i 2007 og Kroatiens tiltræden sidste år som det 28. medlem.

Udvidelsen har ændret både de nye og de gamle lande. Et EU med 28 medlemmer kan ikke træffe beslutninger så nemt som et EU med 15 medlemmer, så udvidelsen har tvunget et EU igennem, hvor hver enkelt stat bestemmer mindre og flertalsbeslutninger oftere kan trumfe mindretallet. Vejen derhen har dog været lang og kringlet, hvad sagaen om vedtagelsen af Lissabon-traktaten i 2009 vidner om.

Samtidig har udvidelsen af det indre marked sat fokus på, at de store økonomiske forskelle mellem øst og vest 10 år efter 2004 stadig består og gør arbejdsmarkedet i visse vesteuropæiske lande attraktivt for mange østeuropæere. Vesteuropæiske penge er omvendt flydt den modsatte vej og har medvirket til en ny europæisk økonomi, hvor parløbet mellem Tyskland og Polen nu står centralt.

Udvidelsens konsekvenser for os i Danmark er dækket til hudløshed i danske medier. Både i forhold til social dumping, børnepenge på tværs af grænser og indbrud i danske villaer. Det er kommet så vidt, at danske politikere generaliserer "østeuropæere" som en samlet gruppe, uden at skele til, at man omtaler et halvt kontinents borgere fra Vilnius til Bratislava.

Vi på NOTAT vil gerne vende spørgsmålet om: Hvad har østudvidelsen betydet for østeuropæerne? Har adgang til EU givet det økonomiske rygstød, befolkningerne drømte om, eller er der en bagest side af medaljen? Hvad har EU-medlemskabet gjort for demokratiet hos de nye medlemmer? Har det slået rod eller er EU-medlemskabet blevet en sovepude, der hverken fremmer demokratisk deltagelse, eller skærmer mod magtbegærlige politikere?

NOTAT forsøger i dette sommernummer at give et bud på, hvad Østeuropa fik ud af 10 år i EU. Nummeret er blevet til i samarbejde med redaktionen af Magasinet rØST, der skriver om østeuropæisk politik og kultur.

God fornøjelse

*Peter Zacho Søgaard,
gæsterektor*

Peter Zacho Søgaard har siden februar 2014 været medlem af NOTATs redaktion. Han er cand.mag. i samfundsfag og historie fra Aarhus Universitet og arbejder sideløbende med sit bidrag til NOTAT som skrivende redaktør for Magasinet rØST. Peter har siden 2010 skrevet analyser af og kommentarer om Ukraines politiske udvikling og er en hyppigt brugt kommentator i medierne.

KOMMENDE TEMAER

September

Vi ser nærmere på EU's frihandelsaftaler, med særligt fokus på balancen mellem medlemsstaternes muligheder for at regulere på den ene side, og virksomhedernes interesser på den anden.

Magasinet rØST

Dette nummer af NOTAT er skrevet i samarbejde med Magasinet rØST. rØST er et internetmagasin, der forsøger at nuancere det billede af Østeuropa og østeuropæere, som fremstilles i de danske medier. Magasinet rØST har eksisteret siden 2010 og bringer ugentligt flere artikler, analyser og anmeldelser af/om politik, økonomi og kultur i den østeuropæiske region. www.magasinetroest.dk

NOTAT

– magasin om Demokrati & Europa

Redaktion: NOTAT, Fælledvej 12, København N.
redaktionen@notat.dk

Redaktør af dette tema:

Peter Zacho Søgaard

I redaktionen: Staffan Dahllöf, Sven Skovmand, Andreas Bay-Larsen, Finn Ellegaard, Kenneth Haar, Jesper Vestermark Køber, Peter Zacho Søgaard, Ida Zidore, Michael B. Lauritsen og Rasmus Nørlem Sørensen (ansv.)

Øvrige bidragsydere i dette nummer:

Kristoffer Friis Hecquet, Kristian Foss Brandt og Søren Riishøj

Forsideillustration: To medlemmer fra bandet Donatan & Cleo, der stillede op for Polen med sangen "Vi er slaviske" eller "slaviske piger" og kom i finalen ved det Europæiske Melodi Grand Prix, Eurovision Song Contest, i København, maj 2014..

Udgivet af Oplysningsforbundet DEO
Abonnement: NOTAT,
Nordkystvejen 2F, 8961 Allingåbro,
tlf. 86 48 16 00, notat@notat.dk
CVR nr.: 18411008

Layout og tryk: NOTAT Grafisk, 86 48 16 00

ISSN: 1603-7480

NOTAT og Oplysningsforbundet DEO er et uafhængigt oplysningsnetværk om EU under mottoet "Mere spændende. Mindre fastlåst" – og uden tilknytning til partier eller bevægelser.

For kun 295 kr. om året får du abonnement på NOTAT og rabat på deltagelse i DEOs arrangementer. Skriv til notat@notat.dk eller ring 86 48 16 00.

Slovakiske vælgere er ensomme i valglokalet.

Demokratiet har slået rod, men..

I EU's østlige region er demokratiet blevet den eneste vej til magten. Men lav valgdeltagelse og politikerlede vidner om, at borgerne ikke har tillid til deres politiske repræsentanter.

AF RASMUS NØRLEM SØRENSEN

DEMOKRATI. Ti år efter EU's store udvidelse er det umuligt at forestille sig en politisk leder blandt EU's nye medlemmer, der ikke er valgt ved frie og demokratiske valg. Den klare opdeling mellem øst og vest i Europa, der prægede tiden efter 1989, er udvisket af problemer, der går på tværs af rustpletterne fra jerntæppet.

Alt er dog ikke vel. Tilliden til politikerne er lav, de unge gider ikke stemme og krisen har givet medvind til populisme og nationalisme. Den slags svaghestegn ved demokratiet er ikke problemer forbedt østeuropæerne, men tendenserne har været særligt tydelige i EU's nye medlemsstater.

EU's reformkrav virkede stærkest for 2004

EU's muligheder for at hjælpe demokratiet på vej i de nye lande er paradoksalt blevet mindre efter 2004. Under optagelsesforhandlingerne var det helt afgørende for kandidatlandene at opfylde "Københavnkriterierne". Disse kriterier stillede krav til retspleje, demokrati, inklusion af mindretal og et frit marked og var en forudsætning for optagelse. Efter 2004 har

EU ikke på samme måde haft pisk eller gulerod ved hånden, når demokratiske problemer har meldt sig.

Et godt eksempel er Ungarn, hvor premierminister Viktor Orban og hans nationalkonservative parti Fidesz siden 2010 har øget statens magt over medierne og domstolene, samt skrevet partiets holdninger til ungarsk kultur, religion og moral ind i forfatningen. EU har kritiseret Ungarn, men ikke kunnet sanktionere landet for de demokratiske tilbageskridt.

Apatiske vælgerkorps

EU's borgere mod øst har ikke benyttet muligheden for at deltage aktivt i det europæiske demokrati. Samtidig med at finanskrisen ramte deres økonomier hårdt og gav masser af grunde til social protest, er deltagelsen ved europæiske valg kun faldet.

I Slovakiet var valgdeltagelsen i maj på 13 procent. Den blev lige akkurat slået af uimponerende 19,5 procents deltagelse i Tjekkiet og 22,7 procent i Polen. I top-10'en over laveste valgdeltagelse ved EU-parlamentsvalget er de ni lande østeuropæiske. Kun Portugal sniger sig ind på en niendeplass fra Vesteuropa. Den lave valgdeltagelse skyldes en oplevelse

af manglende indflydelse og manglende muligheder for at ændre på noget ved at deltage. Kort sagt et apatisk vælgerkorps. Disse findes også i Vesteuropa, men det er slående at Østeuropa så hurtigt efter optagelsen i 2004 synes at have fået nok af EU. Reaktionerne på social nød, arbejdsløshed og manglende tillid til de regerende politikere har været nogle andre. I stedet for at blive og stemme, stemmes der med fødderne.

De unge østeuropæere udvandrer og søger arbejde og en lysere fremtid i andre EU-lande. Over en halv million polakker er de sidste ti år rejst til Storbritannien, hvor polsk nu er det næstmest talte sprog efter engelsk. Udvandringen har mange årsager, men den fungerer helt sikkert som en ventil for social utilfredshed.

Efter ti år i EU skiller de tidligere østlande sig stadig ud med en høj ulighed, stor udvandring og lav demokratisk deltagelse. Den før så skarpe opdeling mellem øst og vest i EU er dog udvisket og stadig mindre relevant. De baltiske lande, Polen, Tjekkiet og Slovakiet er stadig fattigere end vesten, men de er del af det solvente Nordeuropa med orden i økonomien i modsætning til Frankrig, Spanien og Italien, der kæmper med stor gæld og budgetunderskud. ♦

Letland og Rumænien tømmes for

De veluddannede unge rejser ud og kommer ikke tilbage. Det skaber store økonomiske problemer for lande som Rumænien og Letland. Der er brug for reformer, lyder det fra landenes fagbevægelser.

AF KRISTOFFER FRIIS HECQUET

HJERNEFLUGT. I Danmark taler vi om østeuropæisk arbejdskraft som en udfordring for vores velfærds- og lønniveau. Men den vandrende arbejdskraft udgør et langt større problem i de rejsende arbejders hjemlande. Her mangler man deres skattebetaling og arbejdskraft. Særligt i det østlige EU kæmper regeringerne for at holde på deres højtuddannede indbyggere og for at undgå en decideret affolkning. Et af de værst ramte lande er Letland i Baltikum.

Mārtiņš Svirskis er talsperson for det lettiske fagforeningsforbund LBAS, der nogenlunde modsvarer det danske LO. Han fortæller: »Affolkning og hjerneflugt er et meget alvorligt problem for det lettiske samfund og skyldes en kombination af konstant lav fødselsrate og høj udvandring. I løbet af det sidste årti har Letland mistet omkring 200.000 mennesker eller 10 pct. af befolkningen til udvandring«.

Det er en trussel for det fremtidige samfund i Letland, at det hovedsagligt er de unge, der udvandrer. Det betyder, at en svindende arbejdsstyrke skal understøtte en voksende mængde pensionerede borgere.

” Motivationen for at flytte skyldes mere dårlige forhold derhjemme, end at udlandet lokker med muligheder. ”

»Det er allerede en meget lille arbejdsstyrke, der skal understøtte ældresektoren, og i løbet af de næste par årtier kan det blive et meget tungt lod for de lettiske arbejdere at tjene nok skattekrone til sociale ydelser til den ældre befolkning«, advarer fagforeningsmanden.

Tre millioner udvandret

Rumænien er et andet land, der ofte nævnes i den danske debat om indvandrende arbejdskraft. Formanden for den rumænske fagforening CNS Cartel ALFA, Bogdan Luliu Hossu, er bekymret over udvandringen.

»De mest anvendte tal i de rumænske medier om den rumænske migration til Vesteuropa er på mere end tre millioner. De fleste rumænere tager til udlandet for at søge bedre beskæftigelsesmuligheder og en bedre indtægt. Det kan hovedsa-

geligt forklares med lave lønninger og utilstrækkelige beskæftigelsesudsigter i Rumænien. Mange har færdigheder inden for sundhed eller IT og kan let finde et arbejde i andre lande,« fortæller Hossu.

Men det er kun halvdelen af historien. »For afsenderlandet betyder det et tab af en investering i sundhed og uddannelse, som burde komme tilbage senere via skatter og deltagelse. For modtagerlandene betyder migrationen dumping af lønnen på arbejdsmarkedet. Forskellen på 180 og 2800 € i månedsløn er enorm«, pointerer han.

Hvorfor rejser de unge?

Rumænske Bogdan Luliu Hossu giver hverken krisen eller EU skylden. Det er de dårligere forhold på det rumænske arbejdsmarked, der har skræmt arbejdskraften væk, mener han.

»Der har manglet udvikling i den rumænske økonomi, og der skulle have været flere jobs til de højtuddannede. De officielle lønninger ligger på et meget lavt niveau, samtidig med at arbejdsgiverne ved siden af betaler ”uformelle” lønudbetalinger. Det gør, at de ansatte reelt er prisgivet arbejdsgiverens nåde,« siger Hossu.

Ikke kun et øst-fænomen

Ser man bredere ud over Østeuropa, er billedet lige så nuanceret. Senior researcher ved den Bruxelles-baserede tænketank European Trade Union Institute (ETUI), Béla Galgóczi, siger til NOTAT:

»Generelt er effekterne af udvandringen meget blandede for afsenderlandene. For eksempel lider et land som Polen - der er det største afsenderland [af arbejdskraft] - ikke i så stor grad under udvandringen. Her er mere tale om et ”hjerneoverskud” end ”hjerneflugt”, da antallet af højtuddannede i landet er meget højt, og fordi den hjemlige efterspørgsel ikke er stor nok«.

Desuden understreger han, at udvandringen fra de kriseramte sydeuropæiske lande Spanien, Italien og Portugal også er alvorlig. Der er altså ikke tale om et isoleret østeuropæisk fænomen.

Lav løn er ikke alt

Hvis problemerne skal løses er Béla Galgóczi enig med Bogdan Luliu Hossu i, at

man er nødt til at se på forholdene på de hjemlige arbejdsmarkeder i afsenderlandene.

»Det er især Letland, Rumænien og Litauen, der lider under udvandringen. Det skyldes, at motivationen for at flytte snarere skyldes dårlige forhold derhjemme, som man ønsker at slippe væk fra end at udlandet lokker med muligheder. Det sidste er mere tilfældet for Polen,« siger Galgóczi.

Når der mangler kvalificeret arbejdskraft på hjemmemarkedet, sker der også det, at de udenlandske investeringer søger andre steder hen. Mercedes Benz ville for nyligt åbne en fabrik i Rumænien, men

Østeuropas unge ser sig om efter bedre jobmuligheder end derhjemme.

arbejdskraft

” I løbet af det sidste årti har Letland mistet omkring 200.000 mennesker eller 10% af befolkningen til udvandring. ”

da der ikke var tilstrækkelig kvalificeret arbejdskraft, flyttede projektet til Ungarn, selvom lønnen her er dobbelt så høj.

Lettske Märtiņš Svirkis foreslår reformer, der både kan øge beskæftigelsen og gøre op med den store sorte økonomi, der i Letland anslås at udgøre 25 pct. af den samlede økonomi.

Bogdan Iuliu Hossu er på samme linje. Han anfører, at generelle livsvilkår er vigtige for at få udvandrerne tilbage. Der skal være styr på de helt basale fornødheder som sundhedsvæsen, uddannelse, varme og sanitet, og det mangler Rumænien desværre stadigvæk.

Fri bevægelighed er kommet for at blive

Der er ingen af de tre, der foreslår at begrænse den frie bevægelighed som en mulig løsning på udvandringen. Tværtimod. I Ungarn ønskede regeringen tidligere at straffe færdiguddannede borgere økonomisk, hvis de forlod Ungarn for at arbejde i udlandet. Nu forsøger man i stedet at give højere lønninger og andre initiativer, og det har mere succes, lyder vurderingen fra tænketankseksperter Béla Galgóczi.

»Det er en generel regel: Den frie bevægelighed inden for EU kan ikke rulles

tilbage. Sanktioner og begrænsninger ser ikke ud til at virke, men det kan forbedres på det hjemlige arbejdsmarked derimod. Og selvom der er mange problemer i EU for tiden, må vi huske, at lønniveauet er steget i øst fra at udgøre en ottendedel til en fjerdedel af EU-gennemsnittet i den tid de østeuropæiske lande har været med. Her har en af de vigtigste faktorer været arbejdskraftens frie bevægelighed,« siger han. ♦

Kristoffer Friis Hecquet er redaktionschef på Magasinet rØST

10 år efter den store EU-udvidelse

Den 1. maj 2004 blev 10 nye lande optaget i EU. EU blev hermed i sandhed en storfamilie med store forskelle mellem de rige og fattige lande. Lektor Søren Riishøj gør status over EU's største satsning.

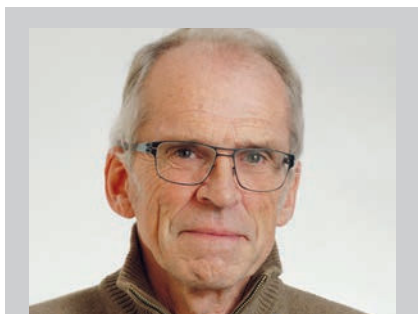
AF SØREN RIISHØJ

ANALYSE. I år fejrer vi, at det er 25 år siden muren faldt og den kolde krigs verdensorden styrtede i grus. Østeuropæerne vandt deres frihed og selvbestemmelse, og begyndte en lang integrationsproces mod vest og imod et samlet Europa. Men først skulle de igennem en dyb økonomisk og politisk omstilling.

Eventyret endte lykkeligt med et EU-medlemskab, men 10 år efter den store udvidelse i 2004, hvordan er det så gået den "europæiske drøm"? Er den blevet til virkelighed? Hvordan er det gået med demokratiet i de "nye" EU-lande? Og hvad med økonomien?

Demokratiets tilstand

Når det gælder demokratiets tilstand, kan man konstatere, at alle landene har haft frie valg, mens det til gengæld kan diskuteres, hvor fair de har været.

Søren Riishøj

Lektor emeritus, Statskundskab, Syddansk Universitet.

Søren Riishøj har beskæftiget sig indgående med de postkommunistiske landes politiske og økonomiske udvikling siden 1989 og har skrevet flere bøger om emnet. Han er flittigt brugt som kommentator i TV, senest under urolighederne i Ukraine.

Demokratiet i mange "gamle" EU-lande har på den anden side heller ikke fungeret perfekt.

Helt kort kan det siges, at alle landene i øst har bestået den såkaldte "two turn over test". Regeringer, der tabte valg trak sig tilbage og overlod magten til oppositionen. Hermed var det demokrati, der var en af betingelserne for optagelsen på plads. Men det, der er foregået imellem valgene, har ikke altid været i demokratiets ånd sidenhen.

Problemet var og er, at EU's muligheder for at fremme demokratiske rettigheder og minoritetsbeskyttelse i kandidatlandene var stærkest før EU-medlemskabet blev til virkelighed. Nu hvor landene er lukket ind, er EU's muligheder for at påvirke dem begrænset.

Økonomien som fundament

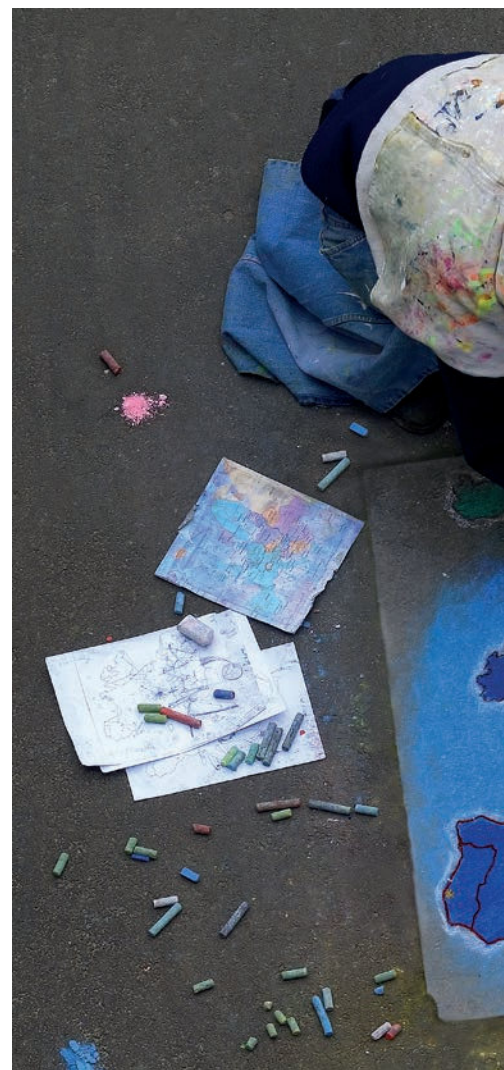
En rodfæstelse af demokratiet i Østeuropa er stærkt afhængig af økonomisk fremgang. En af begrundelserne for EU-udvidelsen i sin tid var netop forventningen om økonomisk vækst i det tilbagestående Østeuropa. Frem til 2004 var der allerede sket en vis økonomisk udligning mellem øst og vest i Europa, men det er gået meget langsommere end først ventet.

Bedømt efter økonomisk vækst alene, er vinderne Litauen, Letland i Baltikum og Polen og Slovakiet i Centraleuropa.

Slovakiet vandt, Ungarn skuffede

I 1989 var det den udbredte forventning, at Ungarn, som det mest reformvenlige land bag jerntæppet, ville klare sig godt. Men det blev på ingen måde tilfældet. En relativt blodfattig vækst på 9 pct. på 10 år er det blevet til.

Nabolandet Slovakiets bruttonationalprodukt er til gengæld steget med 43 pct. og har bragt landets velstand fra at udgøre 57 pct. af EU-gennemsnittet i 2004 til at udgøre 77 pct. i 2014. En markant stigning, der har overrasket mange. Da Tjekkioslovakiet blev delt i 1993 spåede mange Slovakiet en krank skæbne, som den

mindst udviklede del af Tjekkioslovakiet, men landet har igennem lav beskættning og en erhvervsvenlig politik på arbejdsmarkedet evnet at tiltrække mange udenlandske investeringer, ikke mindst inden for bilbranchen.

Fire lande er siden 2004 blevet en del af eurozonen. Slovenien i 2007, Slovakiet i 2009, Estland i 2011 og Letland i 2014. Men økonomisk fremgang eller tilbagegang er efter alt at dømme ikke forbundet med euromedlemskabet.

Slovakiet har klaret sig forholdsvis godt, mens Slovenien, inden for de seneste år har klaret sig rigtig skidt. Litauen og Polen udenfor euroen topper den økonomiske vækst.

Finansboble i Baltikum

De baltiske lande havde i de første år efter medlemskabet i 2004 høje vækstrater, men de var i for høj grad båret oppe af et bygge- og anlægs-"boom", en ustabil finanssektor og alt for uansvarlig låneoptagelse.

Først nu er tabet fra finanskrisen i 2008 indhentet. EU's tillid til den økonomiske politik har dog været stor nok til, at Estland og Letland er optaget i "euro-

Endelig et samlet Europa.

medlemslande i øst. Nationalisme og populisme finder vi, som EU-parlamentsvalget i maj så tydeligt viste, i hele Europa.

Det er en skam, at finanskrisen og eurokrisen i den grad satte en stopper for de økonomiske fremskridt, som udvidelsen skulle have bragt. Havde landene i øst været uden for EU var det formentlig gået værre, men vi ved det af gode grunde ikke.

Sket er sket. Vi har fået den store udvidelse. Under alle omstændigheder er der mange rigtig gode grunde til at diskutere, hvordan vi kan indrette EU bedre og mere fleksibelt. EU er delt i eurolande og ikke-euro-lande og optræder heller ikke enigt i udenrigspolitikken. Det må vi leve med.

Et økonomisk regelsæt, der passer meget fint på rige homogene lande, men er trukket ned over alle lande i EU, rige som fattige, er heller ikke bæredygtigt. Den nødvendige debat om fleksibilitet og flere hastigheder og "rum" i EU er begyndt, men langt fra afsluttet. ♦

land", og Litauen ser ud til at følge trop allerede i 2015.

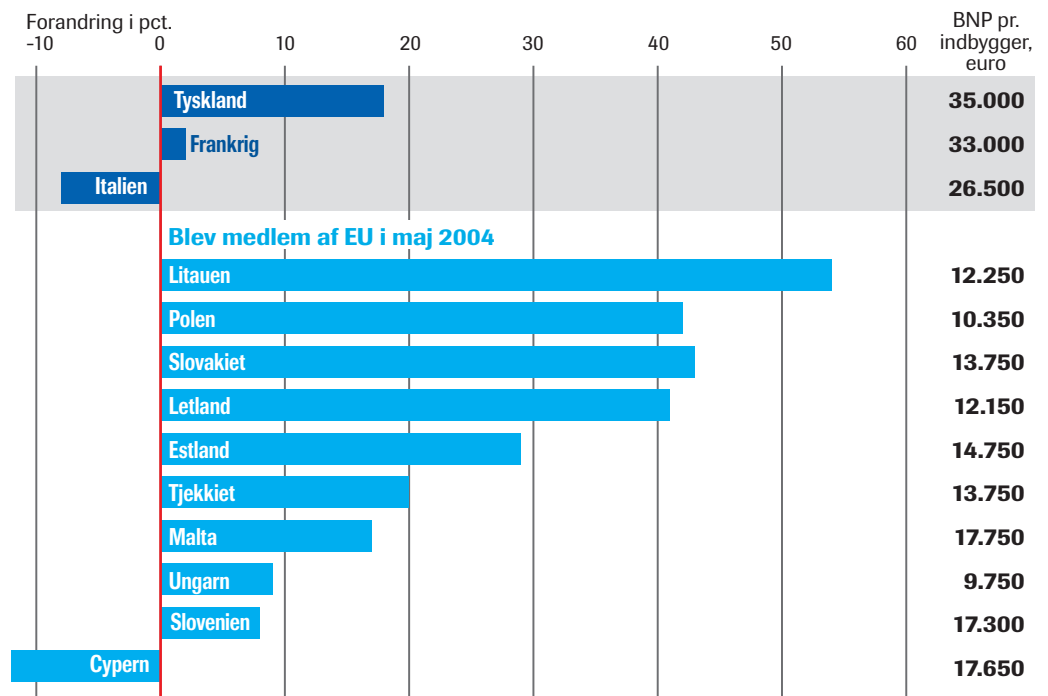
Der er dog lang vej endnu, før målet om at indhente det rige Europa er nået. Også internt i landene er der store økonomiske forskelle. Visse regioner og byer har en købekraft på højde med EU-gennemsnittet, mens andre regioner halter efter. Selv de bedst stillede øst-europæiske lande har stadig et BNP pr. indbygger på under det halve af det tyske. Til gengæld er de rigeste af de nye lande, som Tjekkiet og Slovenien, ved at nå op på siden af de fattigste af de "gamle" EU-medlemmer som Portugal og Grækenland.

Den fortsatte ulighed har i alle årene siden 2004 givet anledning til stor udvandring ikke blot fra Rumænien, men fra alle de nye EU-lande. De åbne grænser har i sig selv gjort det lettere at vandre, og den økonomiske motivation vil eksistere, så længe løn- og indkomstforskelle mellem syd-øst og nord-øst Europa er så store.

10-året skal fejres, men...

10-året for udvidelsen skal vi markere. Demokratiet har stadig problemer, men det er ikke et fænomen forbeholdt de nye

BNP pr. indbygger, forandring i perioden 2004-2014 i pct. – og BNP pr. indbygger, i euro 2014

Afrundede tal. Kilde: IMF, "Hungarian Spectrum"

Bendt Bendtsen
Medlem af
EU-Parlamentet for
Konservative (EPP)

AF IDA ZIDORE

Hvad mener du, at østudvidelsen i 2004 har haft af betydning for Danmark?

Den har haft en stor betydning ikke bare for Danmark, men for Europa i det hele taget. Men ser man på Danmark, har den blandt andet bidraget til en masse ny eksport. Alene eksporten til Polen er steget med 50 pct., det vil sige 20 milliarder om året. Det har bidraget til arbejdspladser i Danmark. Samtidig har vi udlændinge i Danmark, der bidrager til at skabe vækst.

Hvad tror du, at udvidelsen har betydet for østlandene selv?

Først og fremmest er den et bevis på, at EU er et frihedens og fredens projekt. Man skal tænke på, at mange af de her lande tidligere var underlagt Warszawa-pagten og sovjetisk dominans. Nu er landene blevet en del af familien. Samtidig har det indre marked givet landene mulighed for at skabe nye arbejdspladser.

Under valgkampen var dit motto, at du "passer på folks hjem". På facebook var mottoet sat sammen med et billede af en indbrudstyv. Mener du, at østudvidelsen har bidraget til flere indbrud?

Det er klart, at den frie bevægelighed også øger bevægeligheden for de kriminelle. Og jeg mener, at indsatsen overfor øst-kriminelle bander er for vag. Vi skal af med retsforbeholdet og styrke Europol-samarbejdet. Jeg synes vi gør de østeuropæere, der arbejder og betaler deres skat i Danmark, en bjørnetjeneste.

Er der for mange lande med i EU?

Nej.

Skal der være en grænse for, hvor mange der må komme med?

Det kan der nok komme på et tidspunkt. Når vi får resten af Balkan ombord, så tror jeg at vi er nået det, vi skal.

Energisikkerhed: Østeuropa har sovet i timen

Mens Vesteuropa har sikret sig alternativer til russisk energi, har energisikkerhed og alternative forsyningskilder ligget nederst på listen af reformer i Østeuropa.

AF KRISTIAN FOSS BRANDT

ENERGI. I juni lukkede Rusland gashanen til Ukraine som led i den fortsatte krise mellem de to lande. Et sådant stop for gasleverancer til Europa er et scenario der gør mange østeuropæiske lande nervøse. Syv EU-lande i Skandinavien, Baltikum og Østeuropa importerer mellem 90 og 100 pct. af deres gas fra Rusland. Det gælder Estland, Finland, Letland, Litauen, Slovakiet, Ungarn og Bulgarien. Indtil nu har svaret været at gemme gas til kolde tider i store lagre. Det gælder f.eks. Letland, der kan gemme gas til et helt års forbrug, men det er en nødløsning. Optimalt set skulle der bygges et nyt energinet, der forbinder hele EU og sikrer en stabil energiforsyning.

Anders Stouge, der er vicedirektør i Dansk Energi mener, at EU-Kommissionens strategi for en fælles energipolitik er for uambitiøs:

»Krisen i Ukraine har været endnu en påmindelse om, at vi ikke bare kan regne med, at russerne fortsat leverer os energi. De sidder med fingeren på den røde knap og kan bruge det som et våben. Derfor er det fint, at vi kigger på infrastrukturen inden for vores energisektor, således at vi i fremtiden meget nemmere kan transportere energi til hinanden,« siger Anders Stouge.

Vesteuropa på sikker grund

Vesteuropa har dog ingen grund til at være bekymret for den fremtidige forsyn-

ingssikkerhed, mener Jørgen Henningsen, der er forhenværende chefrådgiver i EU-Kommissionens generaldirektorat for energi og transport.

»Sagen er, at de fleste gamle europæiske medlemslande som f.eks. Tyskland, Østrig, Frankrig og Danmark fra starten har sikret sig, at gasforsyningerne kom flere steder fra således, at hvis der opstod et problem, som var teknisk eller politisk begrundet – så ville man have et energialternativ,« siger Jørgen Henningsen.

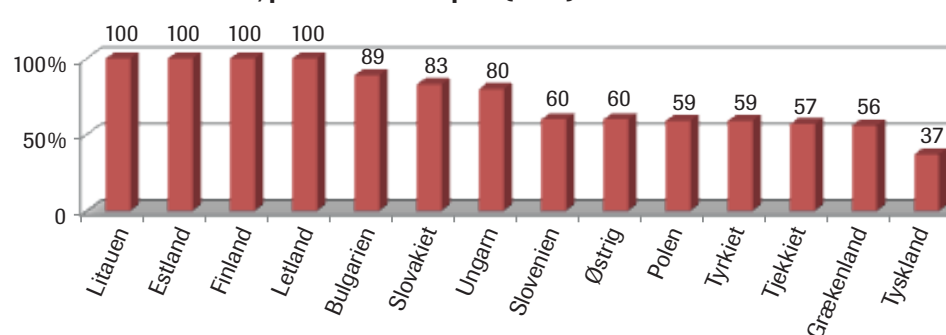
Derfor klinger kritik af gasafhængigheden af Rusland hult, mener Jørgen Henningsen. Russisk gas udgør kun 24 pct. af EU's samlede gasforbrug og i det store billede kun fem pct. af EU's samlede energiforbrug.

»Selvom man historisk set har fået mest gas via Ukraine fra Rusland, så har det hele tiden været et spørgsmål om prisen. EU har i øjeblikket et stort antal ubrugte gasterminaler til flydende naturgas. De bliver ikke brugt på nuværende tidspunkt, og derfor ser det ud som om, at vi er meget afhængige af russisk gas. Men reelt har vi mange alternativer,« siger Jørgen Henningsen.

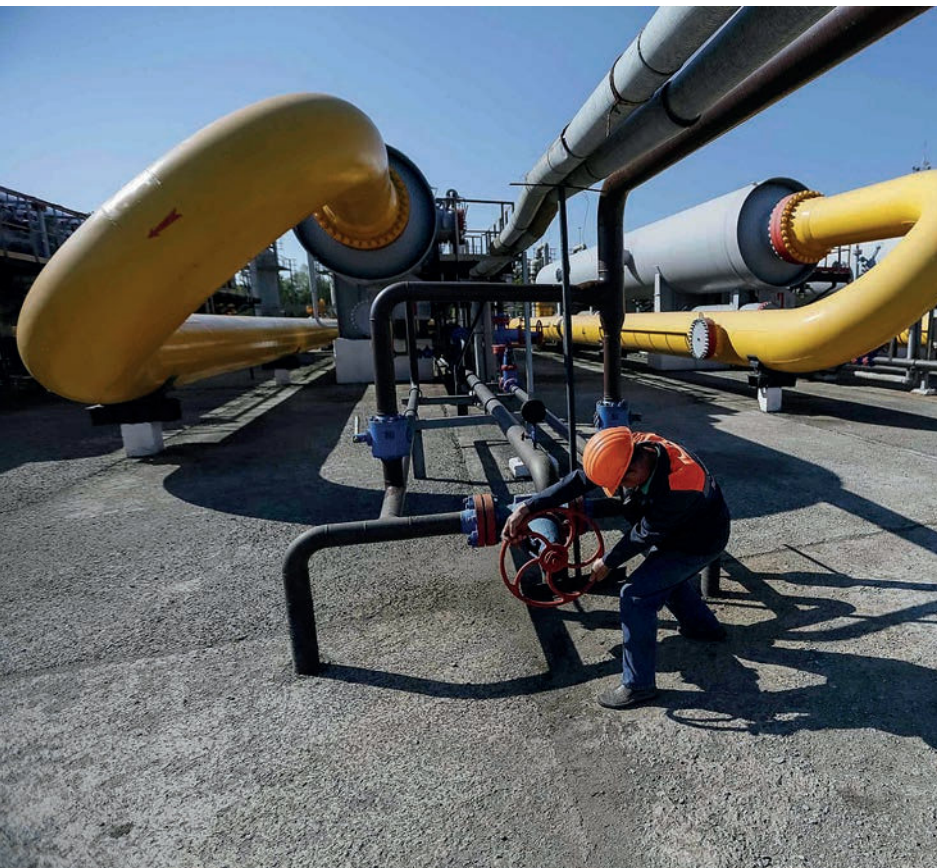
Østeuropa i klemme

Mens Vesteuropa således har gode muligheder for at klare et russisk gasstop, ser det anderledes ud for de østeuropæiske lande. I Østeuropa har der ikke været interesse for at investere i forsyningsikkerhed tidligere, da det koster mange penge og ikke tjente noget kommercielt formål så

Gas leveret af Rusland, pct. af samlet import (2012)

længe gassen flyder. Derfor er et energinet mellem landene i øst ikke blevet bygget.

»Det er klart, at hvis de baltiske lande skal have en alternativ forsyning eller gaslagre, så koster det jo mange penge og betaler sig ikke tilbage i kommerciel sammenhæng på det liberaliserede gasmarked. Men der er dog fremskridt. Litauen er i gang med at etablere en terminal for flydende naturgas, og det samme gør sig gældende for Polen, som langsomt er ved at erkende, at man har sovet i timen,« siger Jørgen Henningsen og understreger, at også Slovakiet, som tidligere har været 100 pct. afhængig af Ruslands energileverancer, nu har sikret sig, at de også kan få gas vestfra.

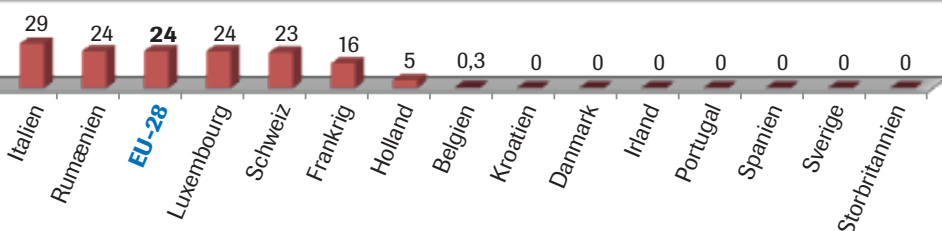
Slovakiet hjælper Ukraine

Netop Slovakiet har indgået en aftale med EU og Ukraine i et forsøg på at mindske ukrainernes afhængighed af gas fra Rus-

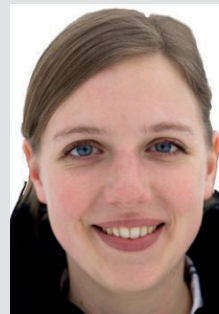
land. Aftalen, der blev underskrevet i maj, indebærer, at Slovakiet skal levere gas til Ukraine. Men da der er tale om gas, som slovakkerne har købt i Rusland og fået leveret via rørledninger gennem Ukraine, protesterer russerne. De vil ikke bare se passivt til, mens EU underminerer deres gas-klemme på ukrainerne.

Slovakiet får omkring 60 pct. af sine gasforsyninger fra det statsejede russiske Gazprom, der har gjort det klart, at alle parter skal være involveret i aftalen, hvis Slovakiet skal videresælge gassen til Ukraine. Det opfatter den slovakiske regering som en slet skjult trussel om, at Gazprom kan skrupe prisen i vejret, som det er sket over for Ukraine. ♦

Kristian Foss Brandt er freelancejournalist og Centraleuroparedaktør på Magasinet rØST

Kilde: The Economist

Rina Ronja Kari
Medlem af
EU-Parlamentet for
Folkebevægelsen
mod EU (GUE/NGL)

AF IDA ZIDORE

Hvad mener du, at østudvidelsen i 2004 har haft af betydning for Danmark?

Den har blandt andet understreget det, jeg ser som hele problemet med EU som konstellation, nemlig at det indre marked står i centrum. Det har ført til en øget tilstrømning af udenlandsk arbejdskraft, hvilket har skabt store problemer med social dumping i lande som Danmark.

Hvad tror du, at udvidelsen har betydet for østlandene selv?

Både gode og dårlige ting. Der er selvfølgelig nogle fordele ved at komme med i en handelsaftale og kunne rejse frit. Men jeg ser også en masse negative konsekvenser. For eksempel "brain drain" i lande som Rumænien, hvor vi ser en masse kvalificeret arbejdskraft forlade landet til fordel for lande, hvor der er bedre lønninger og levevilkår i det hele taget.

Folkebevægelsen mod EU havde oprindelig som anke mod østudvidelsen, at de økonomiske modsætninger ville øges. Hvad siger det dig, at østlandene har haft mere vækst end vestlandene 2004-14?

En ting er landene imellem. En anden ting er internt i befolkningen. Der er ingen tvivl om, at hvis du kigger på borgerne, er der en kæmpe gruppe som i dag lever i fattigdom. Der er skabt nogle kæmpe skel mellem befolkningsgrupperne.

Men hvad tyder på, at de interne modsætninger i befolkningen er øget i perioden?

Jeg har ikke nogle tal på det lige her. Men jeg synes det er tydeligt, at den økonomiske sammenkøring af politikken har slået hårdt ned på velfærdssamfundene. Det gør det sværere for landene at mindske skellene.

Mener du, at der er for mange lande med i EU?

Det er et svært spørgsmål. I mine øjne er Danmark jo et land for meget, for jeg bryder mig ikke om konstruktionen, EU. Men hvis et lands borgere ønsker at blive optaget i EU, vil jeg ikke stille mig i vejen. Jeg synes ikke, det giver mening at snakke om, hvem og hvor mange der må komme med.

Østeuropa bevæger sig mod et mere intensivt landbrug.

Reform af hektarstøtten modarbejdes i øst

Da landmændene i de nye medlemslande fik sugerøret ned i EU-kassen med landbrugsstøtte, skete der to ting: De fik flere penge mellem hænderne, og bremsen blev trukket på en mulig reform af EU's landbrugsstøtte.

AF STAFFAN DAHLLÖF

LANDBRUGSSTØTTE. Der er stadig en betydelig forskel på 1.185,- kr. pr. hektar som en lettisk landmand modtager om året, og så de henholdsvis 2.970,- og 3.115,- kr. pr. hektar, som hans danske og hollandske kolleger kan regne med i de kommende år.

De ti nye medlemslande, der kom med i EU i 2004, Rumænien og Bulgarien i 2007 og Kroatien i 2013 har trin for trin fået adgang til landbrugsstøtte fra EU. Men fordi støtten til den enkelte landmand både gives efter bedriftens størrelse og efter størrelsen af den tidligere produktion, vil bønderne i de nye medlemslande stadig have et økonomisk efterslæb mange år endnu.

»Men det var ikke muligt at gøre det på nogen anden måde. Uden indfasning ville de nye medlemmer slet ikke kunne absorbere alle pengene fra Bruxelles,« siger Alan Matthews, der er professor i landbrugsøkonomi i Dublin og formand for foreningen af europæiske landbrugsøkonomer.

Lige støtte er ren utopi

Lone Saaby, direktør i erhvervspolitisk afdeling i Landbrug & Fødevarer har den samme vurdering:

»Særligt polakkerne har været fortalere for samme vilkår for alle. Men det ville være utopi og fuldstændigt skævvride økonomierne. F.eks. ville det helt bremse indflytningen fra landet til byerne i Rumænien.« Ifølge EU-Kommissionen har den

gradvise indfasning af landbrugsstøtten i de nye lande haft den ønskede effekt:

Landbruget fylder samlet set mindre i de nye medlemslandes økonomier end før optagelsen. Dog er erhvervet stadig tre gange større end i de gamle lande; ni procent af arbejdsstyrken er beskæftiget i landbruget i EU's nye medlemsstater, hvor tallet er tre pct. i de gamle.

Bedrifterne i de nye lande er blevet færre og større.

Landmændenes indkomst er steget med 21 pct. pr. år. Det tilsvarende tal for andre samfundsgrupper er knap seks pct.

De nye mod de gamle

En anden og utilsigtet effekt er, at udvidelsen har påvirket hele den fælles landbrugs politik. Efter intensive forhandlinger

blev der i sidste år truffet beslutninger om en reform af EU's samlede landbrugs-politik. Forandringerne skulle oprindeligt være trådt i kraft i år, men er blevet udsat til 2015.

Samtidig bliver forandringerne mindre og til dels anderledes, end hvad EU-Kommissionen havde lagt op til. De nye medlemslande bed sig fast i bordkanten under forhandlingerne; de ville beholde så meget som muligt af de direkte støtte-ordninger.

»Historisk set har udviklingen gået fra at støtte de enkelte bedrifter til en mere generel udvikling af landdistrikterne, men den trend er nu blevet brudt,« siger Ewa Rabinowicz, polskfødt professor i landbrugsøkonomi ved det svenske landbrugsuniversitet i Lund.

De nye medlemslande trak i modsat retning i forhold til flertallet af de gamle. De gik ind for at øge tilskuddet til enkeltbedrifter på bekostning af midler til landdistrikter.

Frankrigs nye venner

Lone Saaby, taler om to forskellige tilgange til landbrugspolitikken.

»Vi i vesten har brugt meget tid på at markedsføre vores landbrug som eksporterhverv, og gået ind for en nedtrapning af den direkte støtte, mens man i øst har været mere interesseret at bygge sine egne markeder op. Frankrig har flere gange støttet op om denne protektionistiske holdning. Målsætningen med reformen af landbrugspolitikken var rigtig nok, men der var jo også den politiske realisme at tage hensyn til,« siger hun.

Hvordan den nu kun moderat reformerede landbrugspolitik kommer til at fungere er det vanskeligt at få et overblik over.

»Der er så mange enkeltdele, og så stor uklarhed, fordi de enkelte lande først senere i år vil give besked på, hvordan de vil bruge de nye muligheder.

Men den overordnede diskussion om politikens retning er i hvert fald sat på pause i de nærmeste år,« siger den irske landbrugsøkonom Alan Matthews.

Støtte til jord-aristokraterne

Den fælles landbrugspolitik var i mange år den suverænt største enkeltpost i EU's, og tidligere EF's, budget. Den står stadig for godt 40 pct. af de samlede udgifter.

Kritikken af, at landbrugsstøtten også går til store godsejere, det britiske kongehus og eksportvirksomheder er vokset med årene. Samtidig er miljø- og klimaargumenter rykket frem i debatten. På et tidspunkt så det sågar ud til, at afregulering og markedsløsninger ville komme til at præge den traditionelt gennemregulerede landbrugspolitik. Det gør det ikke længere.

»Der er kommet så mange fleksibili-

tetsmuligheder i systemet, og de enkelte regeringer ser nu på, hvordan støtten kan bruges så smart som muligt. Der er sket en re-nationalisering af den fælles landbrugspolitik,« siger Lone Saaby fra Landbrug & Fødevarer.

Den polsk-svenske landbrugsøkonom Ewa Rabinowicz beskriver udviklingen på en lignende måde, men skrappere:

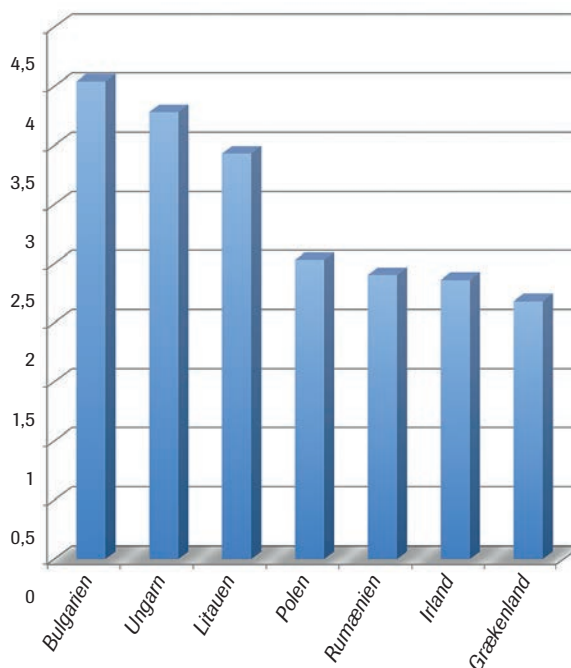
»Egentlig er det besynderligt at have en fælles landbrugspolitik, som i virkeligheden er den rene indkomststøtte, og en indkomststøtte, hvor man fortsat giver flest penge til jordejeraristokratiet. Det er jo noget, som går imod alle socialpolitiske principper,« siger hun. ♦

Vindere og tabere

De 12 nye EU-lande fik sidste år 2,36 kroner i landbrugsstøtte for hver krone betalt til det fælles budget. De 15 gamle EU-lande fik kun 0,88 i retur til landbruget for hver krone givet ud til EU.

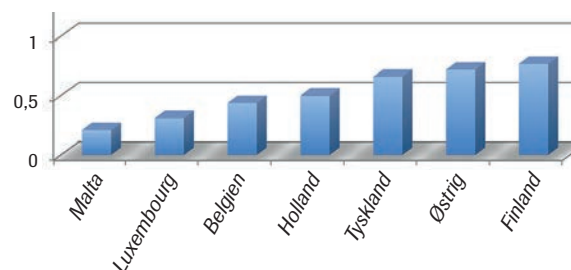
Landbrugstøttens største vindere.

Kr. modtaget for hver krone betalt til EU. (2013) (Kr.)

Landbrugstøttens største nettobidragere.

Kr. modtaget for hver krone betalt til EU (2013) (Kr.)

Danmark går akkurat i plus på landbrugskontoen med 1,06 kr. i retur pr. krone betalt til EU.

Kilde: Valentin Zahrnt, ECIPE (European Centre for International Political Economy): Financing the Common Agricultural Policy

Når Angela Merkel ringer

Venstrefløjen i Europa har ikke forstået, hvor dybt den tiltagende EU-skepsis stikker i befolkningen. Man har opgivet at finde et alternativ til den førte politik, mener Søren Søndergaard.

AF STAFFAN DAHLLÖF

SOCIALISME. Metalarbejderen og venstrefløjsaktivisten Søren Søndergaard havde været medlem af Folketinget for Enhedslisten i 11 år, da han i 2007 tog ned til EU-Parlamentet for at afløse Folkebevægelsens mangeårige medlem, Ole Krarup.

Nu, da vi mødes over en kop kaffe i Københavns lufthavn, er han på vej til Bruxelles for at forhandle om poster og nye medlemmer i den gruppe, han netop har forladt (GUE/NGL).

Hans egen vurdering af nye, mulige samarbejdspartnere i Parlamentet er ikke til citat. De noteringer forbliver krummelurer på blokken. Der er dog en del andet at tale om.

For Søren Søndergaard er der ét - og kun ét - afgørende spørgsmål, når det gælder at tage stilling til EU. Hvordan det lyder, og hvordan han mener det skal besvares, venter vi lidt med. Først noget om valgresultatet.

” I den danske valgkamp betalte man en pris for, at Enhedslisten ikke opstillede som parti. ”

Hvordan ser du på det store billede, rød modstand i syd og blå i nord?

»Der er nogle centrale træk, selv om hvert land må analyseres hver for sig: I de lande, som er blevet direkte ramt af krisen, og hvor nedskæringerne er dikteret af EU, er stemmerne gået til venstrefløjen. Der, hvor landenes egne regeringer har stået for nedskæringerne, eller hvor der er en frygt for, at det vil ske, er stemmerne gået til højrefløjen. Det giver et rødt resultat i syd, men også i Irland, som jo må siges at være i nord.«

»Det store billede er ønsket om at give

EU modstand. Alle proteststemmer er udtryk for den holdning – også dem fra Front National. I Frankrig havde den konservative Sarkozy løjet om EU og forhindret en folkeafstemning. Så kommer socialisten Hollande til, men han gør det stik modsatte af det, han blev valgt på. Hvor skal folk så gå hen?»

Er der noget ved valget, som er kommet bag på dig?

»At venstrefløjen trods alt ikke har gjort det bedre. Det er en tragedie, at der i England ikke er et modspil fra venstrefløjen til UKIP (United Kingdom Independence Party), ligesom der heller ikke er det i Frankrig. Die Linke i Tyskland fik godt nok 200.000 flere stemmer end sidste gang, men på grund af nye valgeregler gav det ikke noget nyt mandat.«

»En forklaring er, at venstrefløjen ikke har forstået, hvor dybt den øgede EU-skepsis stikker i befolkningen. Alternative für Deutschland (det ny euro-kritiske tyske parti) tog jo stemmer fra Die Linke.

Enhedslisten og Dansk Folkeparti deler jo også vælgere.«

Mener du, at det ikke kun er EU, men også venstrefløjen, som er i krise?

»Man ser det i særdeleshed der, hvor socialdemokrater har domineret. Der er det som om, at man bevidst har undgået at skabe det fjendebillede af bankerne og finanskapitalen efter krisen, som man kunne have gjort. En stor del af venstrefløjen har opgivet at finde et alternativ til den førte politik.«

»I den danske valgkamp betalte man

en pris for, at Enhedslisten ikke opstillede som parti. Enhedslisten kunne ikke føre en skarp antikapitalistisk politik. På den anden side ved vi jo ikke, hvordan det var gået, hvis både Enhedslisten og Folkebevægelsen skulle have konkurreret om opmærksomhed og aktivister, og jeg har derfor selv talt for, at Enhedslisten ikke skulle stille op.«

” I min verden svarer man "rend og hop". ”

Hvad vil den nye situation i Parlamentet kunne bruges til?

»Hele EU-systemet har en fantastisk evne til at kunne afværge politiske jordskælv. Nogle af resultaterne gik ud over borgerlige regeringer. Andre gik ud over socialdemokratiske. Desværre er der en risiko for, at de neutraliserer hinanden.«

Søren Søndergaards skepsis bygger på erfaringerne fra Bruxelles og Strasbourg.

»Min tiltro til Parlamentet er nok blevet svækket, selv om den ikke var særlig høj i forvejen. Jeg tror, man har haft tre traktatændringer siden Lissabon (om retningsfonden ESM, Finanspagten og bankafviklingsfonden). De er alle vedtaget udenom Parlamentet, som er blevet svækket hver gang, men alligevel faldet til patten.«

” Grækenland bliver vores generations Chile. ”

»Forklaringen er, at medlemmerne repræsenterer de partier, som danner deres landes regeringer. Så vil det være naivt at tænke sig, at de vil stemme anderledes, bare fordi de sidder i Parlamentet. Mange

Søren Søndergaard vendte i februar hjem til Danmark efter syv år i Bruxelles.

af kandidaterne bliver også udpeget ovenfra af partiernes ledelse, og dem vil de slet ikke stemme imod.»

Noget EU-modstandere og føderalister har været enige om gennem alle årene er, at der altid kommer mere union. Ser du det stadig sådan?

»Ja, jeg mener det er rigtigt, men ikke ud fra tilhængernes ideologiske ønsker. Man er nødt til at have mere union, hvis man skal følge det tyske ønske om en budget-zar (budgetkommissær med beføjelser over landenes finanslove). Alt andet er lige så urealistisk som at have seddeltrykkerier i kommunerne, der bare kunne printe løs.«

Hvad med fremtiden?

»Det er helt klart, at EU om fem år ikke ser ud som i dag. Vi vil se en meget tættere union – en egentlig eurostat. Men det er et åbent spørgsmål, hvem der kommer til at deltage, og hvordan man kommer til at forholde sig til dem, der står udenfor.«

Bankunionen, idéerne om en budget-zar og forhandlingerne om en handels- og investeringsaftale mellem EU og USA mener Søren Søndergaard bliver det vigtigste i den kommende tid.

Handler bankunionen ikke om ganske små tal og om noget, som først får effekt om fem eller ti år?

»Jo, men hvis man først får systemet på plads, så kan man altid ændre på beløbene senere. Van Rompuy (regeringschefernes formand) og (kommissionsformanden) Barroso kom i 2012 med et oplæg om en "genuin økonomisk union". Det ville man ikke diskutere på det tidspunkt. Men det står jo i Finanspagten, som er blevet vedtaget, at den skal skrives ind i EU-traktaten indenfor fem år.«

” Man er nødt til at have mere union, hvis man skal følge det tyske ønske om en budget-zar. ”

Og så er vi fremme ved Søren Søndergaards centrale spørgsmål.

»Der er ét – og kun ét – afgørende spørgsmål at tage stilling til: Når progressive socialistiske kræfter en dag vinder et nationalt valg, og Merkel ringer dagen derpå for at sige, at nu må vi rette ind, hvad svarer man så? Slår man hælene sammen og siger "jawohl" eller svarer man "rend og hop"?«

»I min verden svarer man "rend og

Blå bog:

Født i Kyndby 1955

Svejer og skibsbygger på B&W 1975–1983

Faglærer ved AMU 1988–1994

Sekretær i Socialistisk Arbejderparti 1983–1988

Medlem af Folketinget 1994–2005

Medlem af Gladsaxe byråd 2006–2007

Medlem af Europa-Parlamentet 2007–2014

Opstillet til Folketinget for Enhedslisten

hop”, og så får man konfrontationen. Hvis man ikke kan besvare det spørgsmål klart, så er det uinteressant, hvad man ellers måtte mene om EU-medlemskab og alt muligt andet. Det er det spørgsmål Alexis Tsipras vil blive stillet, hvis Syriza (græsk venstrefløjsparti, red.) vinder det kommende valg.«

Og det er i Grækenland, at det spørgsmål vil blive stillet?

»Det vil blive stillet i Grækenland, der bliver vores generations Chile.« ♦

I kridthuset hos tobaksindustrien

Tre danske EU-parlamentarikere var populære hos tobakskoncernen Philip Morris under slaget om tobaksdirektivet.

AF KENNETH HAAR

LOBBYKLUMMEN. Den 19. maj trådte et nyt EU-direktiv om tobaksprodukter i kraft. Forud var gået omtrent to års kampagne fra tobaksindustriens side for at stoppe de mest ambitiøse idéer. I den anledning har den tyske journalist Michael Hörz analyseret en af de store spilleres lobbystrategier for Corporate Europe Observatory (CEO). Resultatet er interessant læsning med danske briller. Mindst tre danske parlamentsmedlemmer var nemlig i kridthuset hos en af de store spillere i slaget om tobaksreglerne; den amerikanske tobakskoncern Philip Morris.

På spil var bl.a. sundhedsadvarsler på cigaretter, forbud mod mentolcigaretter, om cigaretter fremover skulle sælges "under disken" uden at være umiddelbart synlige i butikken, og om

e-cigaretter skulle betragtes som lægemiddel. Tobakslobbyen vandt slaget om e-cigaretter og salg under disken, mens den tabte kampen om forstørrede sundhedsadvarsler og mentolcigaretter.

Lækket lobbystrategi

Behandlingen af direktivet blev en belastning for mange parlamentarikere, der klagede over tobakslobbyens aggressive metoder, mens andre tydeligvis har været mere imødekommende. Det fremgår af CEO's gennemgang af dokumenter, som er lækket fra Philip Morris, og som beskriver koncernens strategier, og såmænd også hvilke parlamentsmedlemmer, som har været mest imødekommende.

Højt på listen over "venner" står Anna Rosbach – tidligere Dansk Folkeparti, men i de sidste år af hendes valgperiode uafhængigt medlem af ECR – en gruppe, der er domineret af de britiske konservative. Ifølge et skema udfærdiget af Philip Morris om holdningerne til regler for tobaksprodukter, hørte Anna Rosbach til en eksklusiv gruppe i parlamentets miljøudvalg, som fik de højeste karakterer. På en liste fra 2012 over de op mod 79 fuldgyltige medlemmer af udvalget, var det kun tre, som stod på tobaksindustriens side på de fem afgørende spørgsmål, herunder Anna Rosbach.

To danskere på top ti

Men på den danske side er det ikke Rosbach, der var mest interessant for Philip Morris i perioden under slaget om tobaksløvgivningen. Ud fra de tilgængelige lister fra lobbystrategikontorerne har CEO identificeret de ti parlamentarikere med de tætteste bånd til koncernen, og på den liste finder vi to danskere; Jens Rohde fra Venstre og Bendt Bendtsen fra de Konservative. Begge har oven i købet fået en særlig anmærkning, der angiver at de er imødekommende over for tobakslobbyens argumenter.

Ud for Bendt Bendtsens navn fremgår det, at han (eller evt. en assistent) er "i løbende kontakt" med lobbyister, at han er for tobakslobbyens krav på fire punkter, samt at han har "et godt netværk til danske konservative politikere".

Jens Rohde noteres for sin støtte til tre af tobakslobbyens krav, og for at have rejst

debatter inden for den liberale gruppe i EU-Parlamentet. Han havde "løbende kontakt" med "...Anne Katrine Melvig, der er en af mine meget gode venner, og en tidligere ansat, der arbejdede for mig, da jeg var Folketingsmedlem," har han forklaret til CEO. Anne Katrine Melvig, som arbejder i kommunikationsafdelingen for Philip Morris i Danmark, er derudover folketingskandidat for Venstre. ♦

Kenneth Haar er researcher i organisationen CEO, *Corporate Europe Observatory*, der afdækker lobbyisters indflydelse i EU.

ILLUSTRATION: PERNILLE Z. NYGAARD

En god sommer for:

Gazprom, Rusland

Østrigs regering lobbyer nu benhårdt for, at det russiske gasselskab kan få en undtagelse fra EU-reglerne – og få lov til at gå videre med gasledningen South Stream, der skal føre russisk gas udenom Ukraine og direkte til Europa. Projektet er i strid med EU's nye energipakke, der forbyder energidistributører at eje forsyningsnettet.

En dårlig sommer for:

Anders Fogh Rasmussen, NATO

Generalsekretæren beskylder NGO'ere, der har arbejdet for at stoppe udvinding af det stærkt forurenende skifer-gas i Europa, for at være betalt af russerne. Fogh har dog ingen beviser for sin kontroversielle påstand. "Idéen om at vi skulle være agenter for Putin er så langt ude, at man kan undre sig over, hvad de mon ryger i NATO's hovedkvarter," lød reaktionen fra Greenpeace til EUobserver.

OPLEV LITAUEN

8 dages busrejse med afgang fredag den 5. september 2014

På denne rejse møder du alle dele af det litauiske samfund: Unge økologer, en ambassadør, en journalist, en sygeplejerske, en grøn aktivist, en borgmester, en iværksætter.

Vi besøger atomkraftværket og Parlamentet, besøger et landbrug, en byfest og en skole.

Vi nyder landområder, men også tre nætter i den smukke og stemningsfyldte hovedstad Vilnius.

At rejse med DEO er som at være på højskole. Afgang fra Randers over Sjælland og Sverige og vi kører i 4-stjernet bus. **Prisen er 6.800 kr.**

NOTAT-abonenter får 200 kr. i medlemsrabat.

LÆS MERE OG TILMELD DIG PÅ **deo.dk**

DEO EU-debat - mere spændende - mindre fastlåst
info@deo.dk - tlf. 70 26 36 66

To verdenskrige forvandlede Østeuropa

2014 markerer 100 års jubilæum for Første Verdenskrigs udbrud, 25-året for Murens fald og 10-året for EU's udvidelse. Sven Skovmand kigger på begivenhedernes betydning for Europa.

AF SVEN SKOVMAND

EUROPAKORT. Et kort fra 1914 over Europa ville se helt anderledes ud end i dag. Polen fandtes slet ikke. Tyskland havde nemlig magten i landets vestlige del, Rusland i den østlige, og Østrig-Ungarn i den sydlige del.

Finland, Estland, Letland og Litauen var en del af det russiske rige, mens slovenerne og tjekkerne var under Østrig, og kroaterne og slovakkerne hørte under Ungarn, der også rådede over det meste af Rumænien.

De store afståelser

Første Verdenskrig lavede helt om på disse forhold. Rusland blev tvunget til at afstå Finland, de baltiske lande, det østlige Polen, Ukraine og Hviderusland.

Tyskland måtte opgive den vestlige del af Polen og fik det daværende Østpreussen skilt fra det øvrige Tyskland af »den polske korridor«, der forbandt Polen med Østersøen.

Østrig mistede det sydlige Polen samt Slovenien og Tjekkiet. Det sidste område blev lagt sammen med Slovakiet, som Ungarn blev tvunget til at afstå sammen med Kroatien og det centrale og nordlige Rumænien.

De sejrende magter havde under

krigen lovet frihed til Europas mindretal. Det kunne bidrage til at svække moralen i Østrig-Ungarns hære. Vilkårerne for fredsslutningen var derfor hårde for Østrig-Ungarn, hvilket især ungarske politikere har spillet på helt op til i dag.

Der opstod nye mindretal

Resultaterne af Første Verdenskrigs ændringer var da heller ikke så lykkelige, som mange havde forestillet sig. For i de nye stater var der også mindretal.

Det gjaldt således Polen, som erobrede store områder i det nuværende Litauen, Hviderusland og Ukraine, hvad der skabte skæbnsvanger spænding mellem Polen og Sovjetunionen.

I Tjekkosloviets randbjerge – Sudeterne – levede tre millioner tyskere, som højlydt krævede tilslutning til Tyskland.

Rumænerne, der længe havde været undertrykt af ungarene, undertrykte nu selv de store ungarske mindretal i landet. Og i det nye Jugoslavien følte slovenere og kroater sig undertrykt af det serbiske flertal.

Årene under Sovjetunionen

Anden Verdenskrig ryddede endnu mere op i forholdene.

Polen blev genskabt, men blev rykket mod vest, idet landet måtte afstå de litauiske, ukrainske og hviderussiske områder til Sovjetunionen. De polske befolkninger herfra blev også tvangsflyttet mod vest.

Til gengæld fik Polen halvdelen af Østpreussen og det rent tyske Schlesien. Her som i Tjekkoslovakiet blev den tyske befolkning – omkring 12 millioner mennesker – fordrevet til det vestlige Tyskland. Polen, der før krigen var multietnisk med jøder, hviderussere, ukrainere, litauere, tyskere og polakker, bestod efter krigen stort set kun af etniske polakker.

Samtidig fik Sovjetunionen kolossal magt.

1939-1945

Man indlemmede de baltiske lande og det østlige Polen og fik samtidig fuld kontrol over alle de lande, der lå øst for "Jerntæppet" – herunder det østlige Tyskland, DDR. De fik alle kommunistiske regeringer, som adlød Moskva.

Da landene blev frie

I længden kunne Sovjetunionen ikke opretholde sin magt. I årene efter 1989 blev landene frie, Øst- og Vesttyskland blev genforenet og Sovjetunionen brød sammen efter et mislykket militært kup. Herefter blev Estland, Letland og Litauen selvstændige lande sammen med Ukraine, Hviderusland og Moldavien.

De central- og østeuropæiske lande var utrygge ved Rusland, hvilket betød, at det var manges udenrigspolitiske toprioritet at blive medlem af NATO og EU. Tre af landene kom med i NATO i marts 1999, yderligere syv i marts 2004. Herefter optog EU otte af landene i maj 2004 og siden to i 2007.

Især NATO-medlemskabet har skærpet forholdet til Rusland, der opfatter NATO som en angrebspagt, rettet mod Rusland. ♦

1871-1914

Mentolkansleren, der må ryge overalt

Er du stadig storryger i puritanismens år 2014, så fortvivl ej. Der er mindst én tysker, som pulser mere offentligt end dig.

PETER ZACHO SØGAARD

BAGSIDEN. Nikotinafhængighed kan være en plage i disse moderne tider. Som om det ikke var nok, at rygning er begrænset til udendørs arealer og private hjem, så har lov-maskinen i Bruxelles også erklæret krig mod tobakken.

Der findes dog stadig frihedskæmpere, som hverken lægger smøgerne på hylde eller accepterer ikke-ryger skilte. I Danmark har vi Kim Larsen, i Tyskland har de en politiker i en klasse for sig selv.

Den 95-årige tidligere socialdemokratiske forbundskansler i Tyskland, Helmut Schmidt, inhalerer stadig indædt på sine mentolcigaretter overalt, hvor han færdes i det offentlige rum. Heldigvis for ham respekterer tyskerne Hr. Schmidts røg ligeså meget, som de respekterer hans stadig skarpe politiske kommentarer. Han har særstatus og får som

den eneste person i landet lov til at tænde smøgen, hvorend han er.

I TV-studier, i teateret og til politiske møder ryger Helmut Schmidt frejdigt videre, som om vi stadig skrev 1978. Det ville måske også være lidt sent at komme i gang med rygestoppet, når man begyndte at ryge før 2. Verdenskrig og i en alder af 95 år tilsyneladende er immun overfor tobakkens skadevirkninger.

EU har dog ikke tænkt sig at give op. For at få Helmut Schmidt ned med nakken, har man i det seneste tobaksdirektiv forbudt tilsætningsstoffer i cigaretter. Hermed er det forbi med kanslerens elskede mentolcigaretter. Heldigvis for ham blev forbuddet mod smagstilsætning til cigaretter udvandet fra EU-Kommissionens forslag i 11. time, så det først træder i kraft fra 2020.

For at være på den sikre side investerede

En tysk avis har regnet ud, at med et par pakker om dagen siden Helmut Schmidt var 15, har hans lunger i alt stået på mål for ikke færre end 1,1 mio. cigaretter. Her er det eks-kanslerens ynglingsmærke, Reyno.

Kansler Schmidt promptte i 200 stænger af sit mærke, Reyno. De 40.000 cigaretter skulle holde Helmut Schmidt godt kørende, til han er et stykke over de 100. Men derefter må han hellere stille træskoene, for så er livet vist heller ikke værd at leve i forbudsstaten EU. ♦

